

تاریخ ایران برای نوجوانان

(قبل از اسلام)

نالیف:

کوروش بهمانی

ویراستار:

الناز خجسته

سرشناسه :	سلمان نصر، کورش، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدیدآور :	تاریخ ایران برای نوجوانان (قبل از اسلام) / تألیف کورش سلمان نصر؛ ویراستار الناز خجسته.
مشخصات نشر :	تهران: انتشارات آرایان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری :	۳۲۰ ص: مصور، نمودار.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۸-۳ دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۷۹-۸
وضع فهرست و بیسی :	قیفا.
موضوع :	ایران -- تاریخ -- پیش از اسلام، -- ادبیات کودکان و نوجوانان.
شماره افزه :	ح س ن، ۱۳۶۶ --، ویراستار.
رده بندی کده :	DSR ۱۴۰/س۷۶ت۱۱
رده بندی دیویی :	۰۱ / (ج)
شماره کتابشناسی ملی :	۴۱۹۶۶ / ۳

نام کتاب	تاریخ ایران برای نوجوانان (قبل از اسلام)
تألیف	کورش سلمان نصر
ویراستار	الناز خجسته
ناظر چاپ	علی غلامی
نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۵
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
قیمت	۲۲۰۰۰ تومان
شابک دوره	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۸-۳
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۷۹-۸

تهران: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، کوچه فاتحی داریان، پلاک ۶، طبقه اول
 تلفن: ۶۶۴۰۰۲۳۵ - ۶۶۹۷۱۳۴۴
 پست الکترونیک: info@arayanbook.com سایت: www.arayanbook.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۳۹	تمدن آشور	۹	مقدمه
۴۳	تمدن مادها	۱۳	تاریخ چیست و چرا تاریخ را می‌خوانیم؟
۴۵	روزگار مادها	۱۴	هرودوت، تاریخ‌نگاری که باب‌شناسیم
۴۷	نخستین شاه ایران، «دیاکو»	۱۵	درباره سرزمین ایران
۴۸	دیاکو پس از به حکومت رسیدن	۱۵	سرزمین ایران کجاست؟
۴۹	مرگ دیاکو		چرا به سرزمین ما، «ایران» یا «پرس» می‌گویند؟
۵۰	پادشاهی «فرورتیش» و جنگ ناکام او با دولت آشور	۱۷	انسان‌های نخستین
۵۱	پادشاهی «هوخشتر»	۱۹	گرم شدن زمین
۵۱	ایجاد سلسله‌ی سبط و حمله به آشور	۲۲	شمارش سال‌ها در تاریخ
۵۳	حیله‌ی هوخشتر	۲۵	تمدن عیلام و بین‌النهرین
۵۴	فتح نینوا و غروب دولت آشور	۲۷	حکومت عیلام
۵۶	جنگ دولت ماد و دولت میدی	۲۹	تمدن بین‌النهرین
۵۷	خوراندن گوشت سرباز ماد به هوخشتر	۳۰	تمدن سومر
۵۸	خورشیدگرفتگی و پایان یافتن جنگ از ترس خشم خدا	۳۱	حکومت دموکراسی چیست؟
۵۹	مرگ هوخشتر	۳۱	حکومت الیگارش‌ی چیست؟
۶۰	پادشاهی ایختوویگو و نارضایتی مردم	۳۱	حکومت فردی چیست؟
۶۳	هخامنشیان	۳۴	داستان گیلگمش
۶۵	پارسی‌ها	۳۵	تمدن بابل
		۳۷	اسطوره چیست؟

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۱۱۸	حمله به ارتريا	۶۷	داستان کودکی «کوروش کبیر»
۱۱۹	جنگ ماراتون	۷۳	به پادشاهی رسیدن «کوروش»
۱۲۲	علت نام‌گذاری «دوی ماراتون» چیست؟	۷۶	تصرف لیدی
۱۲۳	مرگ داریوش	۸۱	تسخیر مستعمرات یونانی به وسیله کوروش
۱۲۵	پادشاهی خشایارشا	۸۴	لشکرکشی کوروش کبیر به شرق ایران
۱۲۵	به پادشاهی رسیدن خشایارشا	۸۴	تسخیر بابل
۱۲۶	شورش مصر و بابل	۸۷	گزیده‌ای از منشور کوروش
۱۲۷	جنگ با یونان	۸۸	روایت کشته شدن کوروش در یونان
۱۳۲	درباره این سیصد نفر	۹۰	پادشاهی کمبوجیه یا «کامبیز»
۱۳۳	جنگ سالامیس	۹۴	گاو مقدس «آپیس»
۱۳۵	بازگشت خشایارشا به ایران	۹۴	پادشاهی بردیای دروغین
۱۳۶	شکست‌های پیاپی ایران از یونان	۹۶	داریوش، واقعه بردیای دروغین را در کتیبه بیستون چنین آورده است:
۱۳۷	برد پلاته	۱۰۰	پادشاهی داریوش کبیر
۱۴۰	مرگ خشایارشا	۱۰۰	چگونگی به پادشاهی رسیدن داریوش
۱۴۲	تخت جمشید	۱۰۵	دین و مذهب هخامنشیان چه بود؟
۱۴۶	پادشاه ارشک، درازدست و جانشینانش	۱۰۷	تشکیلات حکومتی داریوش
۱۵۰	پیمان کالیار	۱۰۷	تقسیم‌بندی کشور
۱۵۱	چهل‌وپنج روز پادشاهی شایا. شای دوم	۱۰۸	ساخت جاده‌ها
۱۵۱	پادشاهی داریوش دوم	۱۱۰	تشکیل سپاه جاویدان
۱۵۲	جنگ‌های پلوپونس و سوءاستفاده ایرانی‌ها از آن	۱۱۰	قانون‌گذاری برای گرفتن مالیات
۱۵۳	جنگ دو برادر بر سر قدرت	۱۱۱	اتصال دریای مدیترانه به دریای سرخ
۱۵۸	مرگ اردشیر دوم	۱۱۲	سکه‌زدن از طلا
۱۵۹	پادشاهی اردشیر سوم	۱۱۲	ایجاد «خط میخی» هخامنشی
۱۶۳	پادشاهی «ارشک» یا «آرسس»	۱۱۲	جنگ داریوش با سکاها
۱۶۳	پادشاهی داریوش سوم آخرین پادشاه هخامنشیان	۱۱۵	شورش ایونی و آغاز جنگ ایران و یونان
		۱۱۶	لباس و اسلحه سربازان هخامنشی

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۱۹۸	اشک پنجم (فرهاد اول)	۱۶۶	حمله اسکندر مقدونی به ایران
۱۹۹	اشک ششم (مهرداد اول)	۱۶۷	مقدونیه کجا بود؟
۲۰۰	اشک هفتم (فرهاد دوم)	۱۶۸	نبرد گرانیکوس
۲۰۰	مجلس مهستان	۱۷۰	جنگ ایسوس
۲۰۳	درباره نام سیستان	۱۷۶	آیا اسکندر، پسر خدا بود؟
۲۰۳	اشک هشتم (اردوان دوم)	۱۷۷	جنگ گوگمل
۲۰۳	اشک نهم (مهرداد کبیر)	۱۷۸	آخرین سردار
۲۰۶	اشک دهم «سینتاروک»	۱۷۹	فجایع اسکندر در بخت جمشید
۲۰۶	اشک یازدهم (فرهاد سوم)	۱۸۳	اسکندر در ساهنامه فردوسی
۲۰۸	سورنا	۱۸۴	دوران پس از اسکندر
۲۰۹	اشک دوازدهم (مهرداد سوم)	۱۸۷	سلوکی‌ها
۲۱۰	اشک سیزدهم (اردوان اول)	۱۸۷	پادشاهی سلوکوس
۲۱۲	ارتش پارت‌ها	۱۸۸	شهر سلوکیه
۲۱۳	اشک چهاردهم (فرهاد چهارم)	۱۸۸	پادشاهی آنتیوخوس اول
۲۱۷	اشک پانزدهم (فرهادک یا فرهاد پنجم)	۱۸۹	آنتیوخوس دوم
۲۱۷	میلا حضرت مسیح (ع)	۱۹۰	سلوکوس دوم و افول سلوکی‌ها
۲۱۸	اشک شانزدهم (اردوان دوم)	۱۹۰	شهر سلوکیه
۲۱۸	طبقات اجتماعی در حکومت پارت‌ها	۱۹۱	امپراتوری روم
۲۲۰	اشک هفدهم (اردوان اول)	۱۹۳	اشکانیان (پارت‌ها)
۲۲۰	اشک هجدهم (اردوان دوم)	۱۹۵	حکومت پارت‌ها
۲۲۲	اشک نوزدهم (واردان)	۱۹۵	سلسله اشکانی
۲۲۲	دین اشکانیان	۱۹۶	اشک اول (ارشک)، بنیان‌گذار سلسله اشکانیان
۲۲۳	اشک بیستم (گودرز)	۱۹۶	اشک دوم (تیرداد اول)
۲۲۴	اشک بیست‌ویکم (ونن دوم)	۱۹۷	پایتخت‌های دولت اشکانی
۲۲۴	اشک بیست‌ودوم (بلاش اول)	۱۹۸	اشک سوم (اردوان اول) و اشک چهارم (فری یاپت)
۲۲۷	اشک بیست‌وسوم (پاکر دوم)		
۲۲۹	پنج امپراتور خوب		

صفحه	عنوان
۲۲۹	اشک بیست و چهارم (خسرو)
۲۳۱	فرهنگ و هنر اشکانیان
۲۳۲	اشک بیست و پنجم (بلاش دوم)
۲۳۳	اشک بیست و ششم (بلاش سوم)
۲۳۳	اشک بیست و هفتم (بلاش چهارم)
۲۳۴	اشک بیست و هشتم (بلاش پنجم)
	و اشک بیست و نهم (اردوان پنجم)
۲۳۹	سایه بیان
۲۴۱	ظهور دوباره پارسیان
۲۴۳	پادشاهی اردشیر اول
۲۴۶	شاپور اول، قدرتمندترین شاهنشاهی جهان
	در قرن سوم
۲۴۸	ایران شهر
۲۵۱	جانشینان شاپور اول
۲۵۴	سرگذشت مانی
۲۵۷	کوشانیان
۲۶۱	فتح قلعه آمیدا
۲۶۲	جانشینان شاپور دوم
۲۶۴	زرتشت
۲۶۶	تجزیه امپراتوری بزرگ روم
۲۶۸	پادشاهی یزدگرد اول
۲۷۰	پادشاهی بهرام پنجم یا بهرام گور
۲۷۳	پادشاهی یزدگرد دوم
۲۷۵	جانشینان یزدگرد دوم

صفحه	عنوان
۲۷۶	پادشاهی قباد اول
۲۷۶	سه جشن مهم در ایران باستان
۲۷۹	مزدک
۲۸۰	طبقات مردم در عصر ساسانی
۲۸۳	سوسیالیسم چیست؟
۲۸۵	پادشاهی خسرو انوشیروان (دادگر)
۲۹۱	پادشاهی هرمزد چهارم
۲۹۴	پادشاهی خسرو پرویز
۲۹۵	ارتش در زمان ساسانی
۲۹۹	ظهور اسلام
۳۰۱	خطبه‌ای از حضرت علی (ع)
۳۰۳	محمد نبی (ص)
۳۰۴	قرآن، کتاب آسمانی مسلمانان
۳۰۷	تاریخ هجری قمری
۳۰۸	آیین و فرمانروایی اسلام
۳۱۰	جانشینان خسرو پرویز و انقراض ساسانیان
۳۱۱	جنگ قادس
۳۱۳	پرچم ایران در زمان ساسانیان
۳۱۴	سقوط تیسفون
۳۱۶	پایان کار یزدگرد
۳۱۹	فهرست منابع و مآخذ کتاب
۳۱۹	منابع تصویری کتاب
۳۲۰	فهرست معادل لاتین اسامی کتاب

مقدمه

بی گمان مردمان هر سرزمین برای معرفی خود به جهانیان، نیاز به شناسنامه‌ای دارند. شناسنامه هر ملت، تاریخ آن هاست. در این میان تاریخ سرزمین ایران از جایگاهی ویژه برخوردار است؛ زیرا ساکنین ایران زمین پس از دوره باستان و چه در دوره اسلامی همواره پرچمدار علم و معرفت بوده‌اند و با وجود فراز و فرودهایی که در طول تاریخ پشت سر گذاشته‌اند، خدمات بی‌نظیری را به فرهنگ و تمدن جهان ارائه داده‌اند.

ایران از آن زمان که «دیاکو» سلسله ماد را بنیان گذاشت تا نقراض آن سلسله و ظهور امپراتوری هخامنشیان، به تدریج راه پیشرفت را پیمود و سرانجام در دران پادشاهی داریوش کبیر به چنان وسعتی رسید که تا آن هنگام بی‌نظیر بود. اما برتری شاه شاهی بر دیگر ملل را نمی‌توان به وسعت سرزمینی که آنان در اختیار داشتند محدود کرد؛ بلکه ویژگی اصلی امپراتوری هخامنشی شیوه اداره آن سرزمین‌ها بود. آنان عقاید و آداب و رسوم ملت‌های مغلوب را محترم می‌شمردند و با وضع قوانین خاصی آنان را تابع حکومت مرکزی می‌کردند. امپراتوری هخامنشی با حمله اسکندر مقدونی به ایران از هم پاشید و با آغاز حکومت سلوکیان و فراگیری فرهنگ «هلنی»، مردم ایران تحت تأثیر اقوام مهاجم قرار گرفتند؛ اما طولی نکشید که «پارت‌ها» امپراتوری اشکانی را در ایران پایه‌گذاری کردند و بیگانگان را

از ایران راندند. جنگ‌های ایران و روم از دوران اشکانی آغاز و موجب شد این دو ملت تا سال‌هایی دراز به زد و خورد با یکدیگر بپردازند. با وجود این، سال‌ها پس از آن که ساسانیان سلسله اشکانی را سرنگون کردند، این درگیری‌ها ادامه یافت و روند فرسایش این دو تمدن را فراهم ساخت.

شاید بتوان یکی از مهم‌ترین دلایل شکست ایران از اعراب تازه مسلمان را درگیری بین ایران و روم و تضعیف ساختارهای داخلی به علت جنگ‌های پی در پی و بی‌سرانجام دانست. البته ایرانیان پس از شکست خوردن از اعراب به‌زودی راه‌هایی را برای بازیابی تمدن و فرهنگ خود یافتند. به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، اداره امور را در دست گرفتند و در زمینه‌هایی گوناگون از جمله سیاسی، اجتماعی، ادبی و علمی سرآمد تمام مسلمانان شدند. اندیشمندان فرهیخته، ریچارد ن. فرام، در «تدمه کتاب عصر زرین فرهنگ ایران می‌نویسد: «ایرانیان بی‌گمان فرهنگ کهن خویش را نگه داشتند؛ اما اسلام را نیز پذیرفتند که برای ایشان پدیده‌ای فراتر از یک دین شد و بهار بسیاری از چیزها افزودند که تنها از روزگار کهن سرچشمه نمی‌گرفت. ایران نه تنها پاره‌ای از جهان اسلام نبود، بلکه تا دراز زمانی آن را رهبری می‌کرد و می‌توان گفت ایرانیان نخستین کسانی بودند که معنای عرب یعنی اسلام را شکستند و به اسلام، به‌راستی جنبه جهانی دادند.» به این ترتیب برای ایرانیان، عرب نشدند و زیر سیطره اندیشه عربی، زبان و فرهنگ خود را از دست ندادند.

اما طوفان حوادث بار دیگر خاک این سرزمین را در نوردید. این بار مغولان به ایران تاختند و ویرانی به بار آوردند. ایرانیان به تدریج این قوم را نیز با تمدن خود آشنا ساختند. البته ایرانیان که با راه و رسم مقابله با اقوام مهاجم آشنا بودند بعدها نوادگان تیمور را نیز به همین سرنوشت دچار کردند. با وجود این می‌توان تاخت و تاز این اقوام در ایران و سلطه بر این سرزمین را نشانه ضعف و ناتوانی ایرانیان در مبارزه با دشمنان دانست.

پس از گذر از دورانی پر تلاطم، شاه اسماعیل صفوی حکومت صفویان را در ایران بنیان نهاد و آغازگر فصل نوینی در تاریخ ایران شد. او با رسمی کردن مذهب شیعه در سراسر ایران، مرزی عقیدتی میان خود و امپراتوری عثمانی قرار داد که مانند سدی در مقابل دشمن غربی بود. اوج قدرت صفویان در دوران شاه عباس صفوی بود که با اقدامات شایسته‌اش، ایران را به

کشوری قدرتمند تبدیل کرد و البته او بود که جانشینان لایق را یکی پس از دیگری از میان برداشت و به این ترتیب زمینه‌ساز سقوط سلسله صفوی شد.

با هجوم محمود افغان، آفتاب اقبال صفویان غروب کرد و برای مدتی افغان‌ها حکومت را در دست گرفتند؛ اما این اوضاع دوامی نیاورد و نادر شاه افشار خاک ایران را از وجود بیگانگان پاک کرد و به کشورگشایی پرداخت. او مرزهای ایران را تا مرکز هند گسترش داد و پیروزی‌های فراوانی را به دست آورد. پس از نادرشاه، سلسله زندیه برای مدت کوتاهی بر ایران حکومت کرد؛ اما آقا محمدخان قاجار از شرایط پر التهاب کشور سود جست و با غلبه بر سایر رقبا، آغازگر حکومت قاجار بر ایران شد.

عهد شاهان قاجار در تاریخ ایران از اهمیتی ویژه برخوردار است؛ زیرا در همین ایام بود که جنگ‌های ایران و روس با نتایج جدایی‌بخش‌هایی از سرزمینمان شد و نفوذ بیگانگان به صورت چشمگیری افزایش یافت. البته این دوره از تاریخ را می‌توانیم دوره بیداری ایرانیان از کابوس سالیان دراز عقب ماندگی بدانیم. مردم پس از شکست در جنگ با روس‌ها سرخورده شدند و ارتباط با اروپا نیز نشان داد که ایران در رصدهای علمی، صنعتی، نظامی و فرهنگی فاصله بسیار زیادی با کشورهای اروپایی دارد. شاهان همین شرایط را بتوان زمینه‌ساز وقوع انقلاب مشروطه دانست.

انقلاب مشروطه اولین پیروزی مردم برای اصلاح امور بود. ظفرالدین شاه فرمان مشروطه را در سال ۱۲۸۵ هجری شمسی امضا کرد که تسلیم جمود و دیکتاتوری در برابر اتحاد مردم را نشان می‌داد. اگرچه این روند با فراز و فرودهایی مواجه است، پیروزی اراده مردم را بار دیگر در انقلاب ۵۷ مشاهده می‌کنیم که حکومت پهلوی را سرنگون می‌سازد و در نتیجه حاکمیت جمهوری اسلامی را تثبیت می‌کنند. گرچه رضا شاه و فرزندش محمدرضا، تحولاتی را در جهت پیشرفت کشور انجام دادند؛ حاکمیت فردی و ایجاد اختناق در فضای سیاسی و اجتماعی کشور باعث شد ملت ایران این سلسله را فروپاشد.

سبب تألیف کتاب، همان‌گونه که از نام آن بر می‌آید، آشنایی نوجوانان و جوانان با تاریخ کشورشان ایران است. در روند نگارش، کوشیده‌ام از کاربرد واژگان دشوار پرهیز و سادگی ساختار جملات را رعایت کنم تا خوانش متن برای گروه سنی نوجوان آسان‌تر باشد. البته

این بدان معنا نیست که متن کم‌محتوایی در برابر آنان باشد؛ بلکه در بسیاری موارد از اشعار و متون ادبی تاریخی استفاده کرده‌ام تا در جهت ارتقای سطح علمی مخاطب نوجوان گامی بردارم.

در پایان لازم می‌دانم از ناشر محترم که از هیچ کوششی برای چاپ این اثر دریغ نورزیدند و از سرکار خانم الناز خجسته که زحمت ویراستاری این اثر را بر عهده داشتند تشکر کنم. بی‌گمان نگاشت این اثر را حاصل حمایت استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر شیرزاد طایفی می‌دانم و قدردان اطفایشان هستم. امید است صاحب‌نظران و فرهیختگان با یادآوری کاستی‌های این اثر، این جانب را در رفع نقایص یاری کنند.

کوروش سلمان نصر

بهار ۱۳۹۵